

Installationsbild "Giacometti – Ansipte mot ansikte", Moderna Museet, 2020. Foto: Åsa Lundén / Moderna Museet © Estate of Alberto Giacometti / Bildupphovsrätt 2020

GIACOMETTI

ANSIKTE MOT ANSIKTE

10.10 2020 – 30.5 2021

STOCKHOLM

Alberto Giacometti anlände tjuugoett år gammal till Paris och tog tidigt del av det intellektuella livet i staden, som före andra världskriget samlade konstnärer och författare från hela världen. Särskilt utbytet med de tre författarna Georges Bataille, Jean Genet och Samuel Beckett gjorde stort intryck på Giacometti. Den här utställningen undersöker hur mötet med Becketts irrationella, klaustrofobiska världar, Batailles våldsamma motstånd mot stelbenta konventioner och Genets vördnadsfulla skildringar av samhällets skuggsida, lämnade spår i Giacomettis konstnärskap.

HUVUDEN

Alberto Giacometti gjorde sina första konstnärliga arbeten i faderns ateljé i hembyn Stampa, Schweiz. Under hela sitt liv avbildade Giacometti människor, ömsom efter levande modell och ömsom utifrån minnet. Redan tidigt hade han svårigheter att koncentrera sig på mer än en aspekt av modellen i taget. Han upplevde det som omöjligt att fånga en kropp i sin helhet. För att avgränsa problematiken fokuserade han under perioder på att gestalta huvuden. "Om man har ett huvud faller allt annat på plats, om man inte har huvudet har man ingenting", hävdade Giacometti.

Huvudena går från verklighetstroget avbildande, över kubism och abstraktion, till våldsam expressivitet.

I "Faderns huvud (platt I)" (1927–30) har han ristat in ansiktsdragen i gipsen, som om han tecknade snarare än skulpterade. Giacometti behöll "Huvud, Diego som barn" (1914–15), ett ungdomsverk med brodern som motiv, i sin ateljé under hela livet. Kanske som en påminnelse om att hans strävan alltid varit densamma: Att nå bortom det man tror sig veta och istället skildra människan såsom hon verkligen framstår för ögat.

Alberto Giacometti, Huvud, Diego som barn, ca 1914–15. Collection Fondation Giacometti, Paris © Estate of Alberto Giacometti / Bildupphovsrätt 2020

Alberto Giacometti, Huvud med stor näsa, 1958. Collection Fondation Giacometti, Paris © Estate of Alberto Giacometti / Bildupphovsrätt 2020

STILISTIK: INSPIRATION FRÅN ANDRA KULTURER

Vid mitten av 1920-talet sökte Giacometti nya sätt att skildra verkligheten. En skulptör som Constantin Brâncuși gav impulser att undersöka ett symboliskt och mer formellt bildspråk. Intresset för stilistik fick honom att hämta inspiration från utomeuropeisk konst, i likhet med många andra konstnärer. Influenser från den afrikanska kontinenten låg i tiden och jazzen hade kommit till Paris. På Louvren och på det etnografiska museet Trocadéro såg Giacometti föremål från bland annat oceanisk, mexikansk och egyptisk kultur, vilket lämnat spår i den totemliknande "Paret" (1926) och i den något senare "Det osynliga föremålet" (1934–35). Han skalade av allt fler detaljer. Håligheter, mjuka inbuktningar och utskjutande former gav en antydning om kroppar, trots att skulpturerna var platta. När konstnären André Masson såg dessa plana verk 1929 beslöt han sig för att introducera Giacometti i surrealistiska kretsar.

OBEHAGLIGA FÖREMÅL: GIACOMETTI OCH BATAILLE

Giacometti lärde känna författarna Michel Leiris och Georges Bataille, som båda tagit avstånd från surrealistgruppen. Bataille och Leiris var med och grundade redaktionen bakom tidskriften "Documents", som publicerade allt från artiklar om film, etnografi och avantgardistisk konst till bilder av fetischer och brutala scener från slakthus. "Documents" blev en inspirationskälla som Giacometti ständigt återvände till.

I "Spets mot ögat" (1930–31) och den erotiskt laddade "Upphängd kula" (1931) syns tydliga influenser från Batailles roman "Ögats historia" (1928). Det är en pornografisk bok fylld av sadomasochism och besatthet, där runda former – ögon, bröst, testiklar, ägg – spelar en central roll. Giacomettis skulpturer från den här tiden är ofta gjorda i ett liggande format och präglas av sexualitet och våld. De blottar en komplicerad relation till kvinnor, som också är kännetecknande för surrealismen i stort. Det horisontella representerar det djuriska och låga, medan det vertikala betonar förbindelsen mellan himmel och jord. Sexualitet som mänsklig drivkraft återkommer genom hela Giacomettis konstnärskap, men är särskilt uttalat under det tidiga 1930-talet.

ÅTER TILL FIGURATIONEN

År 1932 dog Giacomettis far, och konstnären sörjde honom djupt. Surrealismen föreföll vara en återvändsgränd och efter oenigheter med ledaren André Breton utslöts han ur surrealistgruppen 1935. Från mitten av 1930-talet ägnade sig Giacometti återigen åt att skildra människor och problemen var alltjämt desamma: Ju mer han betraktade sin modell, desto mer förändrades upplevelsen av vad han såg. Att skulptera någon i verklig storlek blev sant bara om han stod precis intill modellen. Efter att ha fått syn på sin vän Isabel Nicholas (senare Rawsthorne) på avstånd och upplevt hur liten hon tedde sig, började han göra sina skulpturer allt mindre. Den minsta blev bara ett par centimeter hög.

Vid andra världskrigets utbrott blev Giacometti till en början kvar i Paris, i likhet med bland andra dramatikern Samuel Beckett, som han träffat ett par år tidigare. Först ett år efter att Tyskland invaderat Frankrike reste han hem till Schweiz, och stannade där under resten av kriget. När han väl återvände till Paris fanns en mängd teckningar och småskaliga skulpturer i bagaget, de allra flesta gjorda ur minnet.

Alberto Giacometti, Quatre femmes sur socle/Fyra kvinnor på sockel, 1950. Collection Fondation Giacometti, Paris © Estate of Alberto Giacometti / Bildupphovsrätt 2020

HÖGA GESTALTER

Efter 1945 upplevde Giacometti att han såg verkligheten med nya ögon. Figurerna blev återigen större i formatet, karaktäristiskt smala med stora, tunga fötter. Senare skulle konstkritiker associera dem till koncentrationslägrens avmagrade fångar, en koppling som Giacometti aldrig framhöll själv. Trots att gestalterna är tummade och tärda utstrålar de resning och värdighet och tar ett förvånansvärt stort utrymme i anspråk.

Giacometti besökte ofta Paris bordeller och många av kvinnogestalterna utgår från hans minnesbilder av de prostituerade som han umgåtts med under många år. Det viktigaste tillhållet, Le Sphinx, var också populärt bland intellektuella som Samuel Beckett, Simone de Beauvoir och Jean-Paul Sartre. "I Fyra kvinnor på sockel" (1950) representerar den stora sockeln dansgolvet på Le Sphinx, en oöverstiglig sträcka som måste tillryggaläggas för att nå fram till kvinnorna på andra sidan. Som regel avbildade han kvinnor stående, medan männen fångas mitt i en rörelse. Han menade att det var kopplat till att kvinnor föreföll honom mer avlägsna.

ATELJÉN: GIACOMETTI OCH GENET

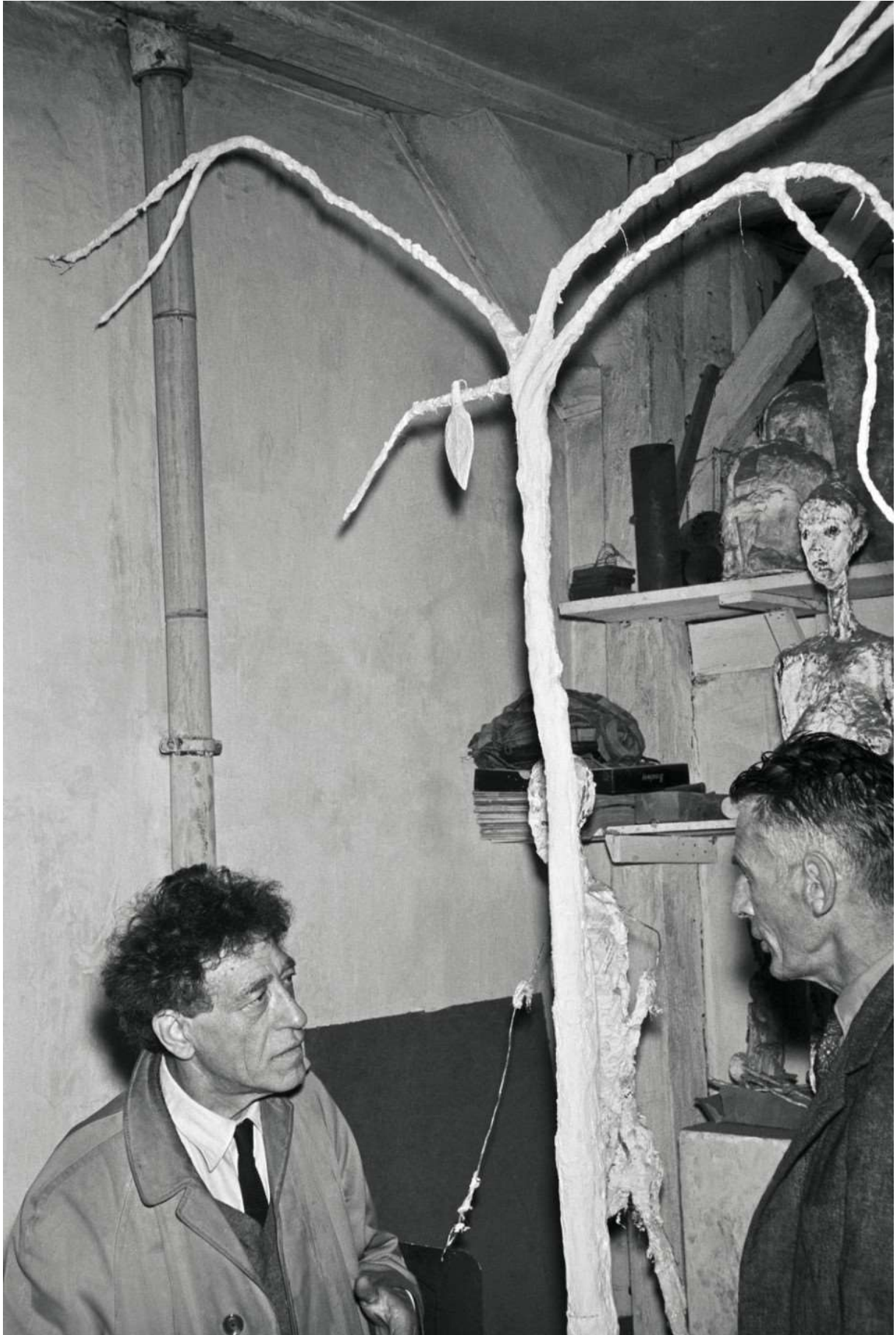
Den oansenliga ateljén på rue Hippolyte Maindron i stadsdelen Montparnasse var Giacomettis arbetsplats och bostad från 1926 fram till hans död. Väggarna tjänstgjorde som skissblock och rummet var täckt av grått damm från gips och lera. Brodern Diego bodde bredvid ateljén och fungerade som assistent och modell.

Den franske författaren Jean Genet delade Giacomettis intresse för marginaliserade existenser och den ensamma människan. I sin bok "Giacomettis ateljé" reflekterar han över ateljéns, kvinnornas och dödens betydelse i Giacomettis konst. Han menade att porträtten är så fyllda av liv att de nästan framstår som förstenade, döda: "På tjugo meters håll är varje porträtt en liten massa av liv – hård som en kiselsten och proppfull som ett ägg – som utan vidare kunde ge näring åt hundra nya porträtt." För Genet befinner sig Giacomettis gestalter bortom tid och rum i sin monumentala ensamhet. De karvade och bemålade skulpturerna från 1950-talet, då Genet ofta besökte ateljén, ger intryck av arkeologiska fynd.

Alberto Giacometti, *Caroline en larmes*, 1962. Collection Fondation Giacometti, Paris © Estate of Alberto Giacometti / Bildupphovsrätt 2020

Alberto Giacometti och Samuel Beckett i Giacomettis ateljé. Foto: George Pierre, ca 1961 Bildupphovsrätt 2020

VERKLIGHETENS DUBBELGÅNGARE: GIACOMETTI OCH BECKETT

Giacometti lärde känna den irländske författaren Samuel Beckett omkring 1937 och de kom att följas åt under många år i Paris. Beckett var kärv och fåordig, Giacometti utåtriktad och pratsam. Ändå trivdes de i varandras sällskap. De delade en strävan efter att uppnå en koncentrerad mänsklighet i sina verk, och vägen dit gick via extrem reduktion. Isolering, exil och tomrum är centrala begrepp i respektive konstnärskap. I Becketts absurdistiska dramer är tystnaden lika viktig som orden. Giacomettis verk "Komposition med tre figurer och ett huvud (Torget)", 1950 framstår som ett scenrum där ingen interaktion sker mellan gestalterna. Även i målningar som "Mörkt landskap (Stampa)" (1952) är tomrummet betydelsebärande. 1961 gjorde Giacometti den sparsmakade scenografin – ett ensamt magert träd i gips – till en uppsättning av Becketts pjäs "I väntan på Godot" (1952).

PORTRÄTT OCH MISSLYCKANDEN

"Alltid försökt. Alltid misslyckats. Inte viktigt. Försöka igen. Misslyckas igen. Misslyckas bättre." Becketts ord kunde vara en sammanfattning av Giacomettis arbetssätt. Konstkritikern James Lord har i sin bok "Giacometti målar porträtt" (1965) beskrivit sina erfarenheter av att sitta modell. Varje dag inleddes hoppfullt men avslutades med att Giacometti målade över det han dittills hade åstadkommit. Att bara göra om på ytan var otänkbart, eftersom en målning eller skulptur måste byggas inifrån och ut. "Jag vet inte om jag arbetar för att skapa något eller för att få veta varför jag inte kan åstadkomma det jag skulle vilja åstadkomma", konstaterade han.

Från omkring 1950 ägnade sig Giacometti lika mycket åt måleri som åt skulptur. Hans huvudsakliga modeller var brodern Diego och hustrun Annette. Varje gång de avbildades försökte han se de välbekanta dragen på nytt, inte för att skildra dem som personligheter utan som människor. Under 1960-talet målade han också en rad livfulla porträtt av älskarinnan Caroline, med sällsynta inslag av färg.

GIACOMETTI OCH PARIS

Kvarteren kring ateljén var Giacomettis livsrum. Stadsdelen Montparnasse sjöd av liv och caféerna var viktiga mötesplatser för intellektuella från hela världen. Han umgicks med många av tidens framstående konstnärer, författare och filosofer och engagerade sig gärna i samtal om politik, anti-kolonialism och existentialism. Men den mesta tiden tillbringade Giacometti i sin ateljé. Emellanåt kom konsthandlare eller vänner dit. Även sedan han på 1940-talet gjort sig ett namn, stod dörren stod öppen för besökare. Arbetet avbröts av en enkel lunch på ett café i närheten. Vid cafébordet tecknade han med kulspetspenna i dagstidningar, kopierade en bild som fångade intresset eller ritade av något i omgivningen. Ständigt på jakt efter att fånga motivet som det verkligen såg ut. Det "är ganska onormalt att ägna sin tid åt att försöka kopiera ett huvud snarare än att leva sitt liv", konstaterade han själv.

**... : 4 mois encore
avant la sentence**

olof
franco
1 X 1
2 X 1
3 X 1
4 X 1
5 X 1
6 X 1
7 X 1
8 X 1
9 X 1
10 X 1

(PAGE 5.)

**...ce
...oir**

PLUS D'UN MILLION

24 mai 1963

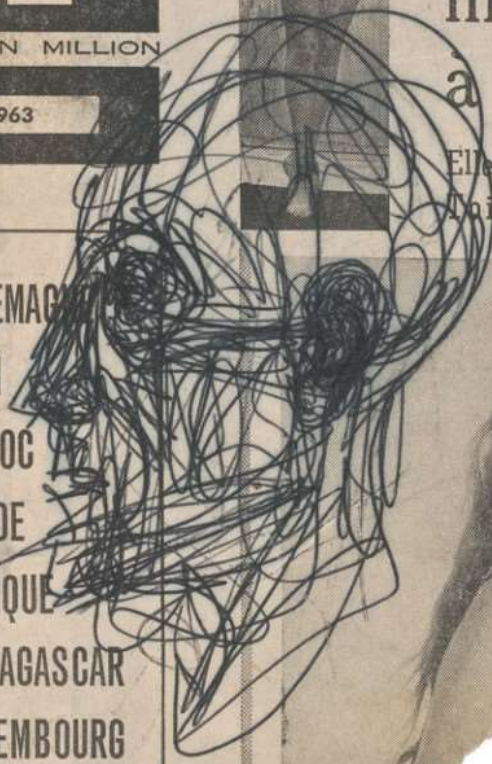

Pour Rita
Renoir
le strip-tease
mène
à Corneille

Elle sera Médée dans
« Maison d'or » à Bavena

ALLEMAGNE
IRAN
MAROC
SUÈDE
AFRIQUE
MADAGASCAR
LUXEMBOURG
BRÉSIL, etc...

... de l'année

Alberto Giacometti, Huvud i profil och stående naken kvinna, ca 1963. Collection Fondation Giacometti, Paris © Estate of Alberto Giacometti / Bildupphovsrätt 2020